

Miten ikääntyneiden yhdenvertaisuus toteutuu?

Ikääntyvien yliopisto 2024

Päivi Topo
vanhusasiavaltuutettu

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

Vanhusasiavaltuutettu

Valtakunnallinen riippumaton ja itsenäinen viranomainen, joka edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja oikeuksien toteutumista

Laki vanhusasiavaltuutetusta (753/2021)

[Vanhusasiavaltuutetun verkkosivut](#)

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

Vanhusasiavaltuutetun tehtävät

- 1) seurata ja arvioida ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista
- 2) seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin
- 3) tehdä aloitteita, antaa lausuntoja sekä osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun
- 4) laatia ja teettää selvityksiä sekä julkaista raportteja
- 5) edistää tiedotusta ja välittää ikääntyneitä koskevaa tietoa
- 6) edistää yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneitä edustavien toimijoiden välillä

Arkkiatri Risto Pelkonen

”Korkea ikä on näköalapaikka. Sieltä voi nähdä kauas mitä on ollut, mitä on, ja aavistella tulevaa – ihmetellä ja hämmästellä ymmärtävin silmin. Mitä kauemmin on elänyt, sitä enemmän on kokenut ja nähnyt. Ajan myötä viisaudeksi sanottua hiljaista tietoa on karttunut elämästä ja kuolemasta, ihmisistä ja itsestä.”

[\(https://ikaopisto.fi/kaikki-olemme-yhta-sina-ja-mina-he-ja-me/\)](https://ikaopisto.fi/kaikki-olemme-yhta-sina-ja-mina-he-ja-me/).

Vanhusasiavaltuutetun viiden vuoden tavoitteita

- Ikä syrjinnän kitkeminen: tieto ja keskustelu ikä syrjinnän eri muodoista, ikä vaikutusten arviointi käyttöön poliittiseen päätöksentekoon
- Iäkkäiden HYTE:een huomiota ja panostuksia: tieto ja keskustelu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkityksestä - valtio, alueet, kunnat & järjestöt
- SOTE-palveluiden saatavuus vastaamaan paremmin tarpeita: tieto palvelujen riittämättömyyden seurauksista, kotona asumiseen ja hoivaan lisäpanostuksia
- Reilumpi digiyhteiskunta: oikeus oppia elämän loppuun asti, puolesta asioinnin selkeyttäminen, yhdenvertainen kohtelu digittömille

Vanhusasiavaltuutetun toimisto

Valtuutettu Päivi Topo aloitti 5-vuotisessa tehtävässä 15.1.2022

04/2022 lähtien erityisasiantuntijat:

- Marjut Vuorela
- Päivi Ahosola

02/2023 lähtien kaksi määräaikaista asiantuntijaa:

- Mia Niemi
- Saidi Backman

Ostoina hallinnon ja viestinnän palvelut.

Toiminnan aloittamisen strategiseksi tueksi kutsuttu seniorivaikuttajien ryhmä kokoontuu kahdesti vuosittain

Kuvassa eturivissä vasemmalta:

Vappu Taipale

Jaakko Tuomi

Ristenrauna Magga

Kuvassa takarivissä vasemmalta:

Auni-Marja Vilavaara

Kari Itkonen

Päivi Topo, vanhusasiavaltuutettu

Markku Lehto

Tuulikki Petäjaniemi

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen ja lausuntojen antaminen

2023

- Lausunnot ja kannanotot **valtioneuvostolle ja eduskunnalle, ministeriöille sekä muille kansallisille tahoille (mm. Yle)**
- Mediassa esiintyminen (lehtihaastattelut, mielipidekirjoitukset, tiedotteet medialle, tv, radio)
- **Vanhusasiavaltuutetun suositukset tulevalle hallituskaudelle, kuulemiset hallitusneuvotteluissa ja hallituksen tiedonannossa yhdenvertaisuuden edistämisestä**

Esimerkkejä lausunnoista, kuulemisista ja omista aloitteista

- Ylen hallintoneuvosto: Tv-lähetysten siirtyminen kokonaan HD-lähetyksiksi vuonna 2024. Moni tarvitsee uuden vastaanottimen. Yle: Yle Areenan käytettävyys.
- Sosiaali- ja terveysministeriö: mm. lääkkeiden maksukattojen määrittely, ympärivuorokautisen hoidon hoitajamitoituksen noston lykkääminen.
- Oikeusministeriö: suomenkielen asema, ikäsyrojntä
- Sisäministeriö: henkilökortin uusiminen
- Verohallinto: asiointi muuten kuin sähköisesti.

Tiedotuksen edistäminen ja ikääntyneitä koskevan tiedon välittäminen

- Vuosikertomus 2022 valtioneuvostolle
- Pidetyt puheenvuorot ja esitykset eri tilaisuuksissa.
- Avoimet omat tilaisuudet ikääntyneiden asemasta, ikäsyrynnästä ja eriarvoisuudesta vanhuudessa sekä digitalisaatiosta.
- Verkkosivut: mm. tiedotteet, uutiset, blogit
- Somenäkyvyys (Twitter / X 1158 seuraajaa, Facebook 744 seuraajaa)
- Kansalaisyhteydenotot (sähköpostitse ja puhelimitse) noin 300 kpl vuonna 2022
- Mediaesiintymiset, mm. yleisönosastokirjoitus kyselytutkimusten yläikärajasta (myöh. HS pääkirjoituksen aiheeksi)

Yhteistyön edistäminen

2023

- Tilaisuudet ja tapaamiset ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneiden oikeuksien parissa työskentelevien tahojen kanssa (tutkijat, viranomaiset)
- Tilaisuudet ja tapaamiset ikääntyneitä edustavien toimijoiden kanssa (vanhusneuvostot, järjestöt)
- Yhteistyö vanhusneuvostopäivän suunnittelussa & kysely vanhusneuvostoille (VM, Ikäinstituutti, ym.)
- Yhteistyö Vanhus- ja eläkeläisasioiden neuvottelukunnan kanssa (STM) ja Eduskunnan IKÄ-verkoston kanssa

Yhdenvertaisuus tuskin täysin toteutuu missään yhteiskunnassa

- olennaista on se miten paljon eriarvoisuutta ja miten suuria eroja hyväksytään

Ikääntyneiden kokema yhdenvertaisuus ja eriarvoisuus liittyvät paljon jo elettyyn elämään

- esim. koulutus- ja ammattitausta,
perhehistoria, asuinpaikka, äidinkieli,
pitkäaikaiset terveysongelmat.

Vanhuuteen liittyy omia erityisiä kysymyksiä

**Vanhusasiavaltuutetun näkökulmia
yhdenvertaisuuteen ja eriarvoisuuteen
on koottu ensimmäiseen
eduskuntakertomukseen.**

**- Suosituksia eduskunnalle
ikääntyneiden yhdenvertaisuuden
parantamiseksi.**

Julkistaminen Helsingissä 20.3.2024
avoimessa tilaisuudessa, jota voi seurata
verkossa.

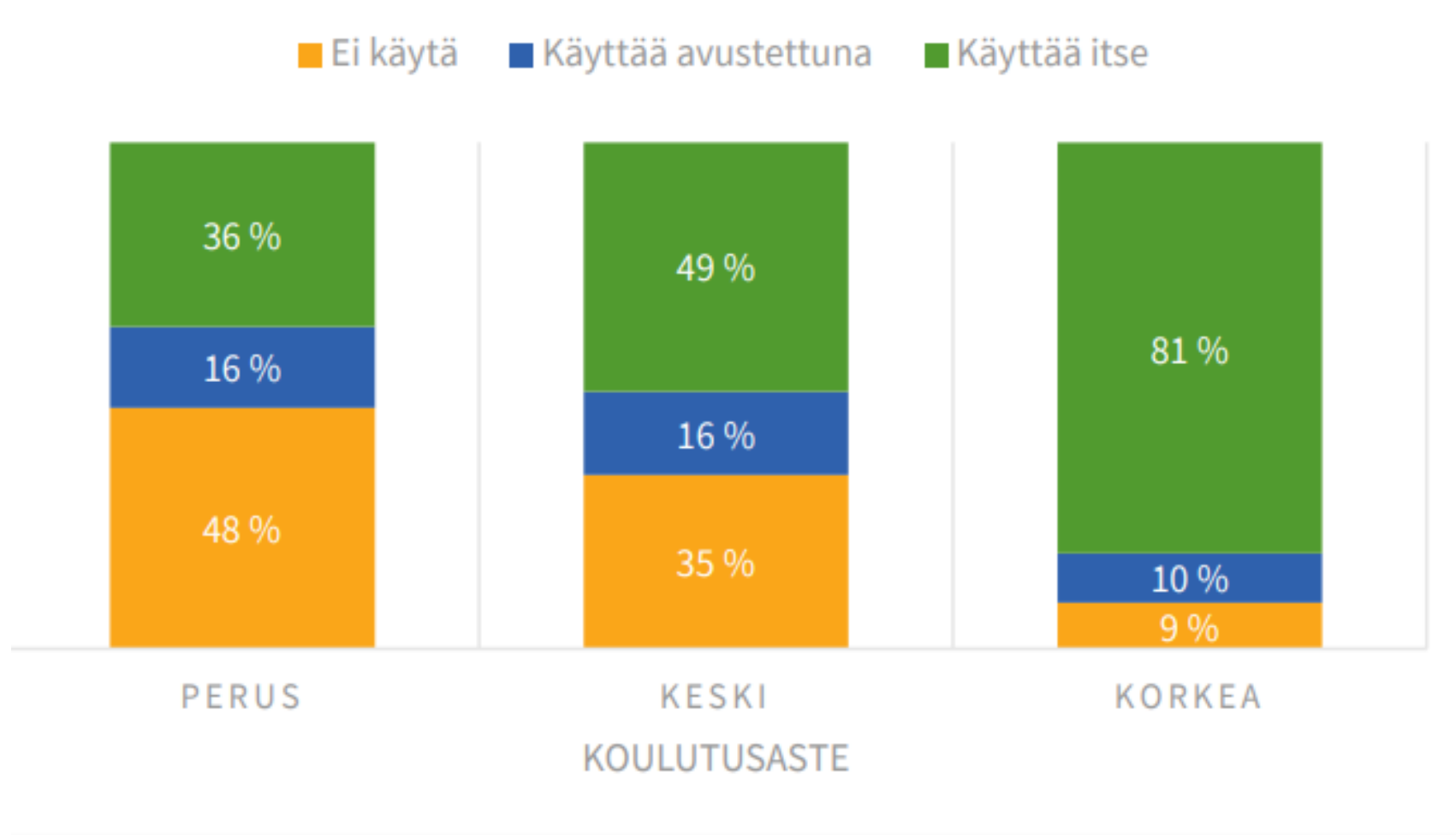

Vanhusasiavaltuutettu antaa Eduskuntakertomuksen joka 4. vuosi. Vuoden 2024 aiheet

- Toimeentulo
- Digitalisaatio
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- Pankkipalvelut ja muu asiointi
- Liikkuminen ja liikenne
- Vaikuttaminen ja osallistuminen
- Oikeusturvan toteutuminen

Sähköinen asiointi koulutusasteen mukaan, 70+vuotiaat

Lähde: Saukkonen ym. 2021, FinTerveys-seurantatutkimus 2020

Vanhusasiavaltuutetun suositukset digitaalisesta yhdenvertaisuudesta

- DIGI - Vanhusasiavaltuutetun kolme suositusta iäkkäiden digiyhdenvertaisuuden lisäämiseksi
 1. **Säädetään laki kuntien velvollisuudesta koordinoida digitukea alueellaan**
 2. **Digipalveluja käyttämättömille luodaan kansallisesti keskitetty asiointikanava (DVV: Kansalaisinfo)**
 3. **Sähköistä asiointia selkeytetään lainsäädännön avulla toisen puolesta asioinnissa tai tuetussa asioinnissa**

Digi ja väestötietoviraston Kansalaisneuvonta neuvoo asioinnin ongelmassa

Kansalaisneuvonta

Soita Kansalaisneuvontaan

0295 000

(ma-pe 8-21, la 9-15)

Palvelu on suljettu sunnuntaisin ja arkipyhinä.

Kysy chatissä

(ma-pe 8-21, la 9-15)

Palvelu on suljettu sunnuntaisin ja arkipyhinä.

Palveluiden kattavuus on pienentynyt

© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2023

Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 85 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

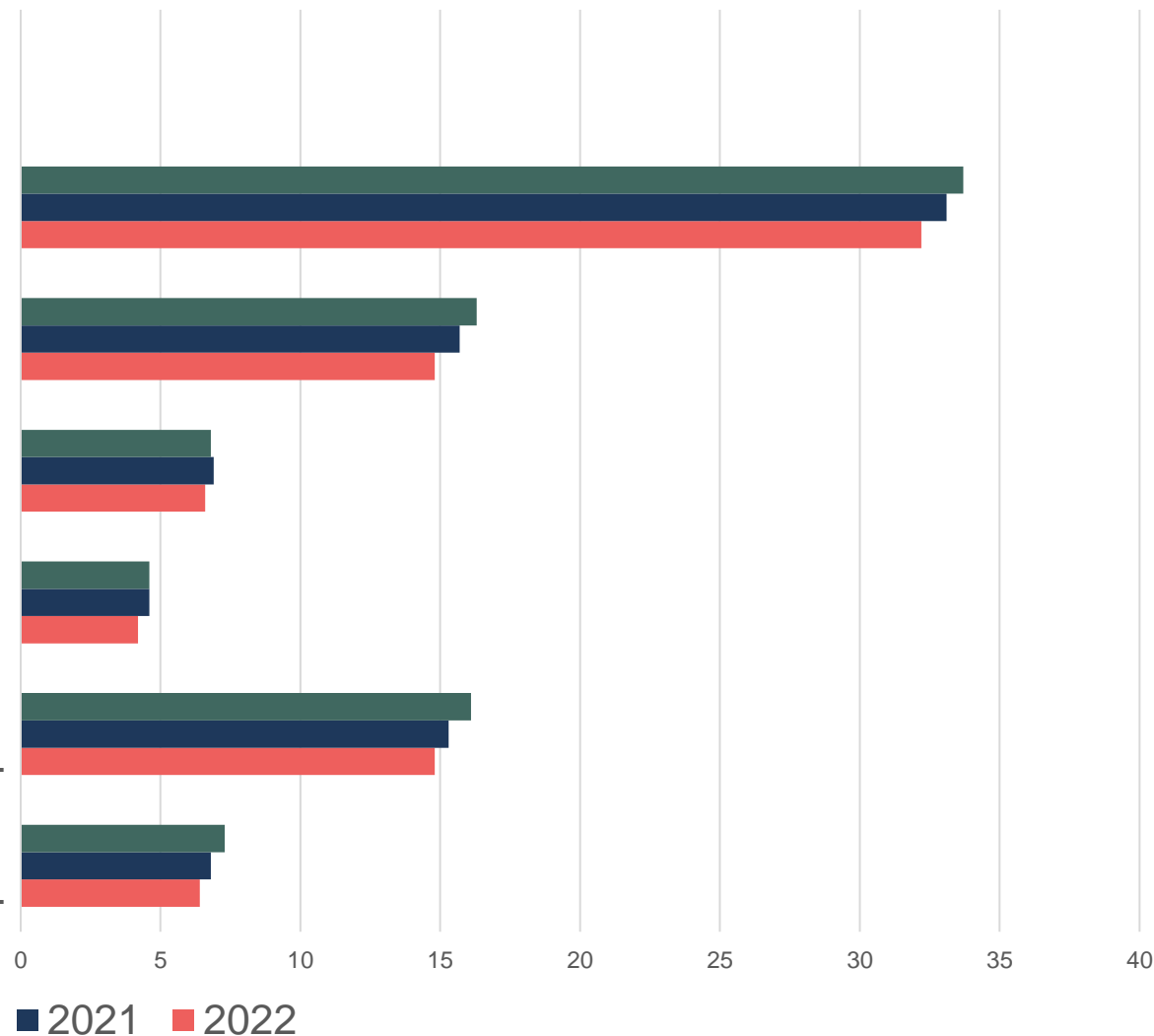
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Omaishoidon tuen 85 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 85 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä...

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä...

Tiedote: Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan jatkuva vähentäminen on lopetettava

Monet hyvinvointialueet ovat ilmoittaneet supistavansa ikääntyneiden kotihoitoa ja ympärivuorokautista hoitoa taloudellisista syistä. THL on raportoinut jo kolme vuotta peräkkäin siitä, että yhä pienempi osuus ikääntyneitä saa kotihoitoa tai asuu ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Samaan aikaan palveluntarve kuitenkin suurenee iäkkäiden ikäluokkien kasvaessa.

- "Valtakunnallisten ja alueellisten päättäjien on kannettava vastuu siitä, että iäkkäät saavat tarvitsemansa lakisääteiset palvelut. Se ei onnistu ilman riittäviä taloudellisia resursseja. Pula palveluista heikentää luottamusta koko yhteiskunnassa", toteaa vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo.

Lausuntoja sosiaaliturvan leikkauksista

- Hallituksen ensimmäisistä esityksistä vaikea arvioida vaikutuksia ikääntyneisiin (toimeentulotuki, asumistuki, lääkekatto, asiakasmaksut, tiettyjen sosiaalitukien indeksien jäädytykset)
- Leikkaukset kohdentuvat kasautuvasti erityisesti pienituloisiin +65-vuotiaisiin. Heikentää ikääntyneiden toimeentuloa. (blogi)
- Palvelumaksujen korotukset ongelmallisia: Pienituloisilla muita enemmän terveys- ja toimintakykyongelmia.

Uudistetun vammaispalvelulain avaaminen ja lykkääminen

- Ikääntymisrajaus +65v. edellisessä hallituksen esityksessä kaatui perustuslakivaliokunnassa
- Hallitus valmistelee uusia rajoituksia, joista ikä yksi
- Lausunto 2023 (StV): emme kannata lykkäämistä eikä avaamista.
- Yhteistyötä tarvitaan tähän lakiuudistukseen vaikuttamiseen, jotta iäkkäiden vammaisten yhdenvertainen oikeus vammaispalveluihin turvataan.

Vanhusasiavaltuutetun suositukset HYTE:een

- läkkäiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä varmistamaan sote-palveluiden riittävyyttä: **toimia muistisairauksien riskien vähentämiseksi lisätään valtakunnallisesti kaikilla hyvinvointialueilla ja kaikissa kunnissa**
- Huomio +75-vuotiaiden toimintakyvyn edistämiseen

Pitkään jatkunut hyvä kehitys ikääntyneiden hyvinvoinnissa on hiipunut

- Fyysinen ja kognitiivinen sekä psyykinen toimintakyky koheni koronapandemiaan asti (THL, Finterveys, Jyväskylän yliopisto AGNES)
- Iäkkäiden kesken toimintakyvyssä erot suuria sosioekonomisten ryhmien välillä – erot eivät enää pienentyneet
- THL:n arvio: jopa puolet ikääntyneiden terveyden ja toimintakyvyn ongelmista saataisiin pois, jos kaikki ikääntyneet voisivat niin hyvin kuin korkeasti koulutetut ikääntyneet nyt.
- Muistisairautta sairastavien määrä kasvaa nopeasti – sairauden riskien hallintaan on mahdollisuuksia.

Vanhusasiavaltuutetun suositukset osallisuuden lisäämisestä

- **IKÄSYRJINTÄ** - Vanhusasiavaltuutetun ratkaisuehdotus ikäsyrynnän vähentämiseksi:
 - **lainvalmisteluun ja päätöksentekoon laaditaan ohjeistus ikävaikutusten arvioinnin toteuttamisesta**
 - ja**
 - **vahvistetaan vanhusneuvostojen asemaa lainsäädännön avulla**

Vanhusneuvostot

Vanhusneuvostoja koskevia säädöksiä on syytä tarkentaa siten, että

- vanhusneuvostoissa on iäkkäitä jäseniä ja
- vanhusneuvostoilla on aito mahdollisuus toimia ja vaikuttaa riittävän aikaisessa vaiheessa kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekoon

Mitä vanhusneuvostot toivovat vanhusasiavaltuutetulta?

(kysely v. 2023, 143 kunnan ja 18 hyvinvointialueen neuvostoa)

- Kaikki eivät tienneet vanhusasiavaltuutetusta
- Tapaamisia vanhusneuvostojen kanssa alueilla ja kunnissa ja/tai valtakunnallista puheenjohtajien tapaamista
- Vanhusneuvostojen arvostuksen lisäämistä ja aseman vahvistamista
- Parempaa näkyvyyttä ja laajempaa tiedottamista vanhusasiavaltuutetulta ylipäätään ja erityisesti kuntiin hytestä ja alueille palveluiden saatavuudesta
- *”Aika heikosti vanhusneuvostoja kuunnellaan ja arvonantokin on kehittämisen tarpeessa, mutta ehkä sitten kun asioissa edetään ja vanhusasiavaltuutettu vie asioita eteenpäin. Hänet on jo huomioitu yleisestikin-”*

Vuosi 2024

- Ikääntyneiden ihmisten asemaa ja oikeuksien toteutumista käsittelevän raportin laatiminen: Eduskuntakertomuksen suositusten eteenpäin vieminen.
- Alueelliset tapaamiset vanhusneuvostojen kanssa
- Järjestöjen yhteinen tapaaminen.
- Kansainvälisten yhteistyötahojen kartoittaminen ja tapaamiset.

Vappu Taipale: Vanha ja vireä (2011)

Ikä antaa ymmärrystä

Ikä lisää huumorintajua.

Ikä antaa anteeksi.

Ikä tuo suhteellisuutta elämään.

Ikä antaa perspektiiviä.

Ikä huomaa ilon aiheet läheltä.

Ikä luo sallivuutta.

Ikä antaa pilkettä silmään.

Ikä tuo viisautta.

Yhteystiedot:

vanhusasia.fi

vanhusasia@oikeus.fi

Twitter / X: @vanhusasia

Facebook: vanhusasiavaltuutettu

Vanhusasiavaltuutetun toimiston puhelin
029 566 6900

